

Љубица З. ЂУРИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 24. 2. 2022.
Прихваћен: 10. 5. 2022.

ВЕЗНИК *ДОК* И ЊЕГОВИ ФРАНЦУСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ: КОРПУСНА АНАЛИЗА

У раду се испитују временске клаузе у српском у поређењу с француским, с посебним освртом на клаузе уведене везником *док* и његовим француским еквивалентима, везницима *pendant que, quand, jusqu'à ce que, tant que*. Тежиште анализе је на темпоралним и аспектским својствима предиката временске клаузе у српском и француском, као и корелацији тих предикатских својстава с употребљеним везницима. Истраживање се заснива на примерима из паралелног српско-француског електронског корпуса *ParCoLab*.

Кључне речи: везник *док*, временска клауза, француски језик, српски језик.

1. Увод

Српском везнику *док* у француском одговара читав низ различитих везника: *pendant que, tandis que, alors que, quand, lorsque, jusqu'à ce que, jusqu'au moment où, tant que, comme, en même temps que, le temps que, d'ici à ce que, avant que* итд. Мада француске граматике и речници објашњавају, у већој или мањој мери, разлике између ових везника, као што то чине и српске граматике када је везник *док* у питању, ми овим радом на корпусу испитујемо да ли се може установити нека корелација између српских реченица с темпоралном клаузом уведеном везником *док* и француских реченица с темпоралним клаузама уведеним различитим везницима.

Рад је подељен на четири одељка: у првом одељку представљамо, у кратким цртама, својства везника *док*, као и темпоралне релације које се остварују између главне клаузе и клаузе уведене овим везником. У другом одељку представљамо везнике који су најчешћи еквиваленти везника *док* у

* ljubica.djuric@fil.bg.ac.rs

нашем корпусу. Трећи одељак посвећен је представљању резултата анализе корпуса, а четврти завршним разматрањима.

2. Везник *док* у српском језику

У српској клаузи уведеној везником *док* могу се употребити глаголи свршеног и несвршеног вида, у потврдном или одричном облику. У литератури је показано (Антонић 2018, Поповић 2018) да се између евентуалности изражених предикатима надређене и подређене клаузе овим везником може изразити однос симултаности, постериорности или антериорности.

2.1. Симултаност

Симултаност може бити потпуна и делимична.

Услов за *потпуну симултаност* јесте употреба глагола несвршеног вида у надређеној и подређеној клаузи (Поповић 2018: 528), односно да су „две предикације истовремене с обележјем трајање +” (Антонић 2018: 303): *Док је читао, слушао је музику...* (Поповић 2018: 528–529). Уобичајени модел¹ за изражавања овог темпоралног односа јесте $V_{ipf} + \text{ДОК} + V_{ipf}^2$

Делимичну симултаност одликује употреба свршеног вида у надређеној клаузи и несвршеног у подређеној, односно „две предикације су истовремене с обележјем трајање + само у једном сегменту” (Антонић 2018: 306): *Док је читао, схватио је...* (Поповић 2018: 536–537). Уобичајени модел за изражавања овог темпоралног односа јесте $V_{pf} + \text{ДОК} + V_{ipf}$

Према И. Антонић и Љ. Поповић, изражавању симултаности погодује и модел $V_{ipf} + \text{ДОК} + V_{pf}$: *Идем уморан, изнемогао, док одједном угледам...* (Антонић 2018: 305),³ *Док је над њим прочитана казна, ... осуђени је згрчених колена лежао на земљи.* (Поповић 2018: 540–541). Нама се, међутим, чини да овде пре можемо говорити о постериорности: евентуалност исказана предикатом подређене клаузе окончава евентуалност исказану предикатом надређене клаузе. Стога ћемо сматрати да само прва два модела, у којима је везник *док* праћен глаголом несвршеног вида, погодују изражавању симултаности.

2.2. Постериорност

Постериорност може бити неутрална и прекинута.

Неутрална постериорност подразумева да евентуалност подређене клаузе следи евентуалности надређене клаузе. Модел с везником *док* којима

¹ Модел који наводимо заправо су упрошћени реченични модели И. Антонић (2018).

² V = глагол (verbum), pf = свршено/перфективно, ipf = несвршено/имперфективно.

³ У овом моделу, који И. Антонић одређује као историцизам (Антонић 2018: 305), могуће је употребити и везник *кад*, који се у том случају, према неким ауторима, понаша као везник независних реченица (уп. и латинско *cum inversum*, француско *quand inverse*).

је могуће изразити постериорност јесу они у којима је овај везник праћен свршеним глаголом у потврдном или одричном облику:⁴ $V_{pf} + \text{ДОК} + V_{pf}$: *Све ће се завршити док се ти вратиш*. (Поповић 2018: 548), и $V_{pf} + \text{ДОК} + \text{neg}V_{pf}$: *Викну Станка неколико пута из обора, док јој се отац не одазва*. (Антонић 2018: 335).⁵

Прекинута постериорност изражава се на првом месту моделом $V_{ipf} + \text{ДОК} + \text{neg}V_{pf}$: *Док сина није родила, она се жива није чула*. (Поповић 218: 541–542), *Болест се узима као инфективна док се не покаже супротно*. (Антонић 2018: 333). Но, могући су и модел $V_{ipf} + \text{ДОК} + V_{pf}$: *А ја ћу чувати воденицу док се ти вратиш*. (Поповић 2018: 542), као и модел $V_{pf} + \text{ДОК} + V_{pf}$: *Заспала сам/Тек што сам заспала, док одједном почне она бука*. (Поповић 2018: 542).

Како прекинута постериорност подразумева да евентуалност надређене клаузе траје до тачке у којој почиње евентуалност подређене клаузе, сматрамо да би погодан био и термин *контактна постериорност* (в. одељак 2.3), тим пре што постоји концепт контактне антериорности. Стога ћемо у даљем раду користити тај термин.

2.3. Антериорност

Антериорност подразумева да евентуалност подређене клаузе претходи оној израженој надређеном клаузом. Када се везник *док* користи да изрази антериорност, што није чест случај, сви аутори истичу да радње *непосредно* следе једна другу, те се говори о *контактној антериорности* (Поповић 2018: 513). Модели који се срећу за изражавања антериорности с везником *док* јесу $V_{pf} + \text{ДОК} + V_{pf}$: *Док сване, убићемо га*. (Поповић 2018: 513), и $V_{ipf} + \text{ДОК} + V_{pf}$: *Док се ја с њим поздравих и мало разговорих, а Вукало већ излази из Владичине собе*. (Антонић 2018: 313–314).⁶

Ситуација је иста као код изражавања постериорности: везник *док* праћен је свршеним глаголом, а чак су и модели исти. Другим речима, не постоји неки посебан модел специјализован за однос антериорности.

Сумарни преглед темпоралних односа између евентуалности изражених надређеном и подређеном клаузом и њихов однос према реченичним моделима с везником *док* у српском приказан је у Табели 1.

⁴ Док негација уз глаголе несвршеног вида има статус праве негације (Антонић 2018: 336), уз глаголе свршеног вида ситуација је сложенија: негација може бити обавезна и факултативна, а аутори се не слажу по питању њене експлетивности (да ли је „права” или није).

⁵ И. Антонић ово наводи као пример за концепт који она назива *временска квантификација, пунктуално-линеарна терминативност* (Антонић 2018: 330). Исто важи и за пример у следећем пасусу.

⁶ И. Антонић за референтну тачку узима подређену клаузу, те је у њеној класификацији ово *постериорност*.

Табела 1.

српски	темпорални однос
Vipf + ДОК + Vipf	симултаност, потпуна
Vpf + ДОК + Vipf	симултаност, делимична
Vipf + ДОК + negVpf	постериорност, контактна
Vpf + ДОК + negVpf	постериорност, контактна
	постериорност, неутрална
Vipf + ДОК + Vpf	постериорност, контактна
	антериорност, контактна
Vpf + ДОК + Vpf	постериорност, неутрална
	постериорност, контактна
	антериорност, контактна

Као што смо истакли у претходном тексту, при изражавању симултаности у подређеној клаузи користи се увек несвршени вид, док изражавању постериорности и антериорности погодује свршени вид у подређеној клаузи.

3. Француски везници

Као што смо у уводу истакли, српском везнику *док* у француском језику одговара читав низ везника. Пре него што приступимо поређењу везника *док* с француским везницима, прокоментарисаћемо укратко семантику ових других. Овим заправо антиципирамо резултате наше корпусне анализе, представљене у одељку 4, јер највећу пажњу посвећујемо управо оним француским везницима који се најчешће јављају као еквиваленти српском везнику *док*.

3.1. *pendant que, tandis que, alors que*

Граматике наводе да је везник *pendant que* специјализован за симултаност (Гревис/Гос 2008: т. 1136b, с.1482, Делатур *et al* 2004: 259, Ригел *et al.* 2004: 507). Неке додају и да се њиме, поред симултаности, изражава и *трајање*. Везници *tandis que* и *alors que* синонимни су везнику *pendant que*, с тим да могу изразити и опозицију.

Н. Петровић карактерише везник *pendant que* као *имперфективни* везник, који „уклапа процес у временске оквиру постављене партиципом *pendant* и приказује га, насупрот везницима *quand* и *lorsque*, у унутрашњем поступном развоју, те самим тим омогућава да се у сваком тренутку раздвоји

део процеса који је извршен од оног дела који тек треба да се изврши” (Петровић 1991: 26). Комбинује се с *имперфективним* временима (француски имперфекат и презент), и с *имперфективним* глаголима (Петровић 1991: 28) – Вендлеровим глаголима активности и стања. Не комбинује се с перфективним глаголима – Вендлеровим трајно свршеним и тренутно свршеним глаголима.

3.2. *tant que*

Према Н. Петровић, везник *tant que* означава „ограничено временско трајање” (1991: 71). То је перфективни везник, близак везницима *quand* и *lorsque*, али, док су ови везници перфективно-пунктуелни, везник *tant que* је трајан (Петровић 1991: 71). Другим речима, у питању је трајно-перфективни везник, који „приказује процес као глобалну целину”, у коју се не може продети, која са сагледава као недељива, али има обележје трајања.

Везник *tant que* може се комбиновати са свим временима и свим типовима глагола, с тим да се с перфективним глаголима (трајно и тренутно свршеним) комбинује када су ти глаголи *негирани*.

Изражава симултаност две радње: тачно онолико колико траје једна радња, толико траје и друга. Међутим, може изразити и *контактну постериорност* када се употребљава с негираним перфективним глаголима.

3.3. *jusqu'à ce que*

Овај везник такође се може сматрати перфективним. Комбинује се с перфективним глаголима (трајно и тренутно-свршеним) у перфективним глаголским облицима (субјунктив перфекта или плусквамперфекта), а у имперфективним глаголским облицима (субјунктив презента или имперфекта) може се комбиновати и с имперфективним глаголима, углавном глаголима стања.

Везник *jusqu'à ce que* изражава постериорност: евентуалност уведена овим везником *постериорна* је у односу на евентуалност главне клаузе. Додатно, њиме се изражава *контактна постериорност*: наиме, евентуалност надређене клаузе траје све док не наступи евентуалност уведена везником *jusqu'à ce que*, односно, све док евентуалност уведена везником *jusqu'à ce que* не оконча евентуалност надређене клаузе.

Везник *jusqu'à ce que* близак је везнику *tant que*. Наиме, везник *tant que* у комбинацији с перфективним негираним глаголима такође производи ефекат постериорности.⁷

⁷ Штавише, у француском се везник *tant que* до 17. века употребљавао са значењем везника *jusqu'à ce que*, што је изазивало критике граматичара (Гревис/Гос 2008, т. 1136Н2, 1480). Такође, француски класичари користили су везник *jusqu'à tant que*, који је данас архаичан и регионалан (Гревис/Гос 2008, т. 1136Н3, 1480). Све ово додатно указује на то колико је тесна веза између два везника.

3.4. *quand, lorsque*

Синонимни везници *quand* и *lorsque* јесу перфективно-пунктуелни (Петровић 1994: 7). Могу се комбиновати са свим временима и глаголима. Међутим, пошто су перфективно-пунктуелни, у комбинацији с имперфективним временима дају итеративни ефекат (Петровић 1994: 25), изузев ако су у питању глаголи стања.

Изражавају симултаност (потпуну или делимичну) или anteriornost (неутралну, контактну) (Боријо 1988, Станојевић 2011).

4. Реченични модели у српском и француски везници: корпусна анализа

Циљ рада на корпусу био је да се утврди којим све везницима одговара српско *док* у француском, и да ли постоји нека правилност у односу између српских клауза уведених везником *док* и француских клауза уведеним неким од наведених везника. Истраживање је спроведено на паралелном српско-француско-енглеском корпусу *ParCoLab*, који садржи око 30 милиона појавница, у августу 2021. године.

Ниска „док” дала је 8210 резултата. Ми смо разматрали првих 500 резултата. Примере у којима се јављају везници *све док* и *док год* нисмо узимали у обзир при анализи; то нас је оставило с 466 резултата. У српском делу корпуса, пописали смо вид и време глагола који се јавља у подређеној и надређеној клаузи, као и поједностављене моделе реченица по угледу на оне које је дефинисала И. Антонић (2018). У француском делу корпуса, пописали смо везник и време у коме се глагол јавља..

Резултати су приказани у табели 2.

Табела 2.

		pendant que / tandis que	quand / lorsque	tant que	jusqu'à ce que	attendre que	comme	avant que	ОСТАЛО
$V_{ipf} + \text{ДОК} + V_{ipf}$	205	115	44	32	1	0	0	0	13
$V_{pf} + \text{ДОК} + V_{ipf}$	99	68	10	5	0	2	13	0	1
$V_{ipf} + \text{ДОК} + \text{neg}V_{pf}$	61	1	1	10	33	8	0	4	4
$V_{pf} + \text{ДОК} + \text{neg}V_{ipf}$	32	1	2	5	10	6	0	4	4
$V_{ipf} + \text{ДОК} + V_{pf}$	10	0	1	0	1	3	0	2	3
$V_{pf} + \text{ДОК} + V_{ipf}$	6	2	2	0	0	1	0	0	1
ОСТАЛО	53	25	7	7	7	0	0	1	6
	466	212	67	59	52	20	13	11	32

У наставку коментаришемо ове резултате.

4.1. Модел $V_{ipf} + \text{ДОК} + V_{ipf}$

Модел у коме везник *док* уводи клаузу с глаголом несвршеног вида, а у надређеној клаузи је такође глагол несвршеног вида, јавља се у корпусу у 205 од 466 примера (око 43%). У француском, овом моделу одговарају у највећем броју реченице с везником *pendant que* (60/205) и синонимним везником *tandis que* (48/205); ако томе придодамо и трећи синонимни везник *alors que* (7/205), добијамо број од 115/205, што је, дакле, нешто више од половине свих резултата за овај модел у корпусу (око 55%). У нешто мањем броју јављају се везници *quand* и *lorsque* (44/205, око 21%, од чега *quand* 32 пута а *lorsque* 12), а следи им везник *tant que* (32/205, односно 15%). Остали везници јављају се у далеко мањем броју (*à mesure que* пет пута, *aussi longtemps que* и *en même temps que* по два пута, *le temps que, jusqu'à ce que, autant que, depuis que, une fois que* по једном).

У француским реченицама с везницима *pendant que, tandis que* и *alors que* (115/205), у подређеној клаузи је имперфективно време: презент (57/115, око 49%) или имперфекат (56/115, око 48%). У великој већини случајева, исто је време и у подређеној и у надређеној клаузи (95/115, око 82%). Ове реченице и њихова француска варијанта наведене су у примерима (1–4).⁸ Изабрани су примери с имперфектом, као временом које није аспекатски неутрално.

- (1) Мрдале су ти се уши *док* си причала.
- (2) Tes oreilles bougaient *pendant que* tu parlais.
- (3) И *док* сам јој говорио дрхтале су усне њене.
- (4) Et *tandis que* je lui parlais ses lèvres tremblaient tant...

Резултати анализе нашег корпуса у потпуности потврђују оно што се наводи у граматицама и лингвистичким истраживањима (в. одељак 3.1).

У француским реченицама с везницима *quand* и *lorsque* (44/205), у подређеној клаузи углавном је имперфективно време: презент (23/44, око 52%) или имперфекат (15/44, око 34%). У знатном броју случајева, исто је време и у подређеној и у надређеној клаузи (31/44, око 70%). Ове реченице и њихови француски еквиваленти наведене су у примерима (5–8). Изабрани су примери с имперфектом.

- (5) [...] у задовољавању, *док* га је грлила нека блудница, *док* је гледао у дно чаше, налазио је само жалост.
- (6) [...] *lorsqu'*une maîtresse l'embrassait, *lorsqu'*il vidait son verre, il ne trouvait au fond de l'assouvissement qu'une tristesse lourde.
- (7) Била сам скривена испод прозора *док* сте разговарали са мамом.
- (8) J'étais cachée sous la fenêtre *lorsque* vous parliez à maman.

⁸Ми због уштеде простора нисмо наводили метаподатке (назив дела, име аутора и преводиоца, годину итд.), али се они могу сви наћи на сајту корпуса *ParCoLab*, <http://parcolab.univ-tlse2.fr/>.

Како су у питању перфективно-пунктуелни везници, употреба имперфекта требало би да даје итеративни ефекат, што јесте случај у примеру (5–6), али не и у примеру (7–8). У овом другом употреба ателичних предиката не погодује итеративној интерпретацији реченице.

У француским реченицама с везником *tant que* (32/205), у подређеној клаузи срећу се имперфективна времена: презент (12/32, 37,5%), футур (8/32, 25%),⁹ имперфекат (7/32, око 21%), а перфективна времена, аорист и перфекат, јављају се по 2 пута у 32 примера. У већини случајева, исто је време и у подређеној и у надређеној клаузи (25/32, око 78%). Ове реченице и њихова француска варијанта наведене су у примерима (9–10). Изабрани су примери с имперфектом.

(9) *Док сам крао и господи даво, нисам, јадан, у тамници спавао.*

(10) *Tant que je volais pour donner aux patrons, Je ne dormais pas, misérable, en prison.*

Моделом $V_{\text{ipf}} + \text{ДОК} + V_{\text{ipf}}$, у српском изражава се *потпуна симултаност*. Услов за потпуну симултаност у српском јесте несвршен вид у надређеној и подређеној клаузи. Како примери показују, и у француском постоји тенденција да се у подређеној и надређеној клаузи употребљава исто време, као и да то време буде имперфективно.

Но, ипак постоји разлика између симултаности која се, с једне стране, изражава реченицама с имперфективним везницима *pendant que/tandis que/alors que* и, с друге, перфективним везницима *quand/lorsque*, односно *tant que*.

Везници *pendant que/tandis que/alors que* јесу имперфективни: њима се евентуалност приказује у свом трајању, и то изнутра, као процес без инхерентних граница, који се у било ком тренутку може прекинути или наставити. Ови везници постављају две евентуалности, које неограничено трају, у однос симултаности. Неограниченост, несвршеност двеју евентуалности изражена је имперфективним временима у француском.

Везници *quand/lorsque* такође постављају две евентуалности, које ограничено трају, у однос симултаности, с тим што се употребом ових везника, као перфективно-пунктуелних, не инсистира на трајању двеју радњи, при чему они у комбинацији с имперфективним временом и теличним евентуалностима дају итеративни ефекат.

Везник *tant que* близак је везнику *quand/lorsque* по томе што приказује временску целину у коју се не може продрети, али је близак и везницима *pendant que/tandis que/alors que* по томе што се њиме изражава *трајање* евентуалности. Као перфективно-трајан, он поставља две евентуалности ограниченог трајања у однос симултаности, и комуникативни акценат ставља на њихово трајање. Евентуалност исказана предикатом надређене клаузе траје тачно онолико колико траје евентуалност подређене клаузе, уведена везником *tant que*. Стога ову врсту симултаности можемо назвати *егзактна симултаност*.

⁹ Футур је заправо аспекатски неутрално време (Станојевић/Ашић 2006: 143).

4.2. Модел $V_{pf} + \text{ДОК} + V_{ipf}$

Модел у коме везник *док* уводи клаузу с глаголом несвршеног вида, а у надређеној клаузи је глагол свршеног вида, у француском одговарају у највећем броју реченице с везницима *pendant que* (32/99), *tandis que* (29/99) и *alors que* (7/99) (укупно 68 од 99, око 68%, примери 11–16). У мањем броју присутне су реченице с везником *comme* (13/99, око 13%, примери 17–18), а блиске су им реченице с везницима *quand/lorsque* (10/99, око 10%, примери 19–20). У свим француским реченицама се у подређеној клаузи среће имперфективно време, док се у главној налази перфективно време:

- (11) И отишао сам једне ноћи *док* су сви спавали.
- (12) Je suis parti une nuit *pendant qu'*ils dormaient tous.
- (13) *Док* су излазиле, залајао је за њима.
- (14) *Tandis qu'*elles sortaient, il aboya derrière elles.
- (15) Мој отац је довео *док* сам био у школи.
- (16) Mon père l'avait amenée un jour *alors que* j'étais à l'école.
- (17) *Док* је он тако размишљао дотрча Елодија бледа и немарно одевена [...]
- (18) *Comme* il songeait ainsi, Élodie accourut à lui pâle et défaite.
- (19) *Док* сам био тамо направио сам велику грешку.
- (20) Non, me répondit-il, *lorsque* j'étais en Amérique, j'ai commis une grave faute.

Овим моделом у српском изражава се *делимична симултаност*. Услов за делимичну симултаност у српском јесте свршени вид у надређеној и несвршени вид у подређеној клаузи. Како примери показују, и у француском постоји тенденција да се у надређеној клаузи употребљава перфективно, а у подређеној имперфективно време, заједно с везницима за симултаност. Пада у очи да се овде не јавља везник *tant que*. То је зато што овај везник мора повезати две *трајне* евентуалности, док везник *pendant que/tandis que/alors que* може повезати како две трајне евентуалности, тако и трајну и тренутну. С друге стране, везник *quand/lorsque* је довољно неутралан да може покрити и однос потпуне и делимичне симултаности. Везник *comme* увек се јавља с имперфективним временом, и увек поставља две радње у однос делимичне симултаности.

4.3. Модел $V_{ipf} + \text{ДОК} + \text{neg}V_{pf}$

Модел у коме везник *док* уводи клаузу с глаголом свршеног вида, а у надређеној клаузи је глагол несвршеног вида, у француском одговарају у првом реду реченице с везником *jusqu'à ce que* (33/61, око 54%, примери 21–22), а затим, у знатно мањој мери, реченице с везником *tant que* (10/61, око 16%, примери 23–24). Остали везници заступљени су у мањој мери.¹⁰

¹⁰ Примећујемо, међутим, да се на трећем месту по учесталости (8/61, око 13%) јавља глагол *attendre* (*[при/са* итд.]*чекати*), који у француском захтева допуну у виду комплетивне (изричне)

- (21) Викао је док се Аника није помолила.
 (22) Il avait crié *jusqu'à ce qu'*Аника fit son apparition.
 (23) Док се Прерово не смири, неће га бити.
 (24) *Tant que* Prerovo ne se sera pas calmé, il sera absent.

Овај модел у српском погодује изражавању тзв. *контактне постериорности*, која подразумева да радња надређене реченице траје док је не прекине радња подређене реченице, уведена везником *док*. Изражавању контактне постериорности у француском највише погодује везник *jusqu'à ce que*, иза кога се по правилу употребљава субјунктив.

Српско *док* овде је ближе везнику *tant que*, који уводи клаузуу с негираним предикатом. Сличности између темпоралних клаузау уведених везником *jusqu'à ce que* праћеним глаголом у субјунктиву и везником *tant que* праћеним негираним глаголом у индикативу дуго су привлачиле пажњу истраживача, а познато је и да могу задати потешкоће онима који француски језик уче као страни (нпр. Спајић/Пивчевић 2020, Младеновић/Самарџија 2019: 62, 65).

Сматрамо да се модел $V_{\text{ipf}} + \text{ДОК} + \text{neg}V_{\text{pf}}$ као и француска конфигурација $V + \text{TANT QUE} + \text{neg}V$ могу тумачити као средства за изражавање симултаности: наиме, евентуалност изражена предикатом надређене клаузе (у српском уведена имперфективним глаголом) траје докле траје и неостваривање евентуалности изражене предикатом подређене клаузе (у српском уведене негираним перфективним глаголом). Тачно у финалном моменту интервала у коме се евентуалност подређене клаузе *не* остварује, окончава се и интервал у коме се евентуалност надређене клаузе остварује. Управо ова коинциденција краја једне и имплицираног почетка друге евентуалности ствара утисак контактне постериорности.

Другачије је с француским везником *jusqu'à ce que*: овај везник заправо уводи нову евентуалност, која окончава интервал у којем се одвија евентуалност надређене клаузе. То је, дакле, прави везник контактне постериорности.

4.4. Модел $V_{\text{pf}} + \text{ДОК} + \text{neg}V_{\text{pf}}$

Модел у коме везник *док* уводи клаузуу с негираним глаголом свршеног вида, а у надређеној клаузи је глагол свршеног вида, у француском одговарају у првом реду реченице с везником *jusqu'à ce que* (10/32, око 31%) (примери 25–26), а затим реченице с везницима *tant que* (5/32, око 15%, примери 27–28) и *avant que* (4/32, 12,5% примери 29–30):¹¹

- (25) Продужили су пут док нису срели полицајца и довели га натраг.

реченице уведене везником *que*. У српском се глагол [*пну/са* итд.]*чекати* може конструисати с допуном у виду темпоралне клаузе уведене везником *док*. Тако наилазимо на примере попут: *Чекао сам док нису отишли, да бих и ја пошао. – J'attendis qu'ils fussent partis pour m'en aller à mon tour.*

¹¹ Опет ћемо скренути пажњу да се и овде јавља знатан удео примера (6/32, 18,75%) с глаголом *attendre + que* коме одговара српско [*пну/са* итд.]*чекати док*: *Причекасмо неколико тренутака док нам стари не приђе. – Nous avons attendu quelques instants que le vieil homme s'approche de nous.*

- (26) Ils marchèrent *jusqu'à ce qu'ils eussent rencontré un policeman, et le ramenèrent avec eux.*
- (27) Хајде, дај му ту слику *док* Раде није избио од млина.
- (28) Allez, donne-lui le portrait *tant que* Rade n'est pas rentré du moulin.
- (29) Да измакнемо, – рече Жан веома узбуђено – *док* нас нису стигли.
- (30) « Allons, dit Jean fort troublé, sauvons-nous *avant qu'on nous rejoigne.* »

Као и претходним, и овим моделом у српском изражава се *контактна постериорност*. Међутим, све што смо рекли за претходни модел може се применити и на овај: везник *док*, пошто уводи негирану радњу, заправо уводи интервал симултан интервалу уведеном предикатом надређене клаузе. Исти је случај с француским везником *tant que* (односно моделом V + TANT QUE + negV), *док* је везник *jusqu'à ce que* прави сигнал контактне постериорности, а *avant que* – неутралне.

4.5. Модели *Vipf + ДОК + Vpf* и *Vpf + ДОК + Vpf*

Ове моделе само ћемо укратко прокоментарисати, с обзиром на њихов мали удео у корпусу (10 примера за први и 6 за други модел). За оба модела карактеристично је да се у подређеној клаузи јавља перфективни глагол који није негиран, и за оба модела се сматра да, поред постериорности (контактне, неутралне), могу изразити и антериорност, мада су то ретки случајеви (в. одељак 2.3). У француском делу корпуса срећемо везнике за постериорност: *le temps que* (3/16 за оба модела, пример 31–32),¹² *avant que* (2/16, примери 34–35), али и везник којим се може изразити антериорност, *quand* (пример 35–36):

- (31) *Док* ви попијете кафу, бићу готов...
- (32) *Le temps qu'on vous serve le café, je reviens...*
- (33) ...али је требало неколико година *док* га научих да говори.
- (34) Plusieurs années s'écoulèrent *avant que* je pusse le faire parler.
- (35) Дозваће се то памети *док* мало протабана по свијету.
- (36) Ces jeunes-là, ça s'assagit *quand* ça a traîné sa bosse un peu partout.

5. Завршна разматрања

Резултати истраживања сумирани су у табели 3:

¹²И поново се у релативно запаженом броју јавља глагол *attendre + que*, коме одговара српско [пну/са итд.]*чекати док* (4/16 за оба модела): Будите мирни и *причекајте* мало само *док* јавим тетки.— *Attendez un instant que j'aïlle parler à ma tante; Чекаћу* овде *док* дође да му их исплатим. — *J'attendrai ici qu'on vienne réclamer la récompense.*

Табела 3.

српски	француски	темпорални однос
V _{ipf} + ДОК + V _{ipf}	<i>pendant que / tandis que / alors que</i> + два иста имперфективна времена	симултаност, потпуна
	<i>quand/lorsque</i> + два иста имперфективна времена	симултаност, потпуна + итерација
	<i>tant que</i> + два иста времена	симултаност, егзактна
V _{pf} + ДОК + V _{ipf}	<i>pendant que / tandis que / alors que</i> + ипф. време у поредеђеној, перф. у надређеној	симултаност, делимична
	<i>comme</i> + ипф. време у поредеђеној, перф. у надређеној	симултаност, делимична
	<i>quand/lorsque</i> + ипф. време у поредеђеној, перф. у надређеној	симултаност, делимична
V _{ipf} + ДОК + negV _{pf}	<i>jusqu'à ce que</i>	постериорност, контактна
	<i>tant que</i> + негација у подр. клаузи	симултаност, егзактна
	<i>jusqu'à ce que</i>	постериорност, контактна
V _{pf} + ДОК + negV _{pf}	<i>tant que</i> + негација у подр. клаузи	симултаност, егзактна
	<i>avant que</i>	постериорност, неутрална

За изражавање потпуне симултаности у српском се, као непогрешиви показатељ овог односа, користи реченични модел у коме у надређеној и подређеној реченици фигурирају глаголи несвршеног вида. У француском се користи везник *pendant que/tandis que/alors que*, а у надређеној и подређеној клаузи употребљава се исто, имперфективно (имперфекат, презент) или пак неутрално време (футур). Може се употребити и везник *quand/lorsque*, али тада долази до итеративног ефекта уколико су евентуалности теличне.

За изражавање делимичне симултаности у српском се, такође као непогрешиви показатељ овог односа, користи реченични модел у коме у подређеној реченици фигурира глагол несвршеног вида, а у надређеној глагол свршеног вида. У француском се користи везник *pendant que/tandis que/alors que, quand/lorsque* и *comme* с имперфективним временом (имперфекат, презент) у подређеној клаузи, а перфективним временом у надређеној.

За изражавање егзактне симултаности у српском се користи исти реченични модел као за потпуну симултаност (у надређеној и подређеној реченици фигурирају глаголи несвршеног вида) или пак модел у коме се у подређеној клаузи употребљава негиран глагол свршеног вида. У француском се користи везник *tant que*, с истим перфективним или имперфективним временом у надређеној и подређеној клаузи. Француски, дакле, за разлику од српског, има везник специјализован за изражавање егзактне симултаности.

За изражавање контактне постериорности француски располаже специјализованим везником *jusqu'à ce que*. Модел који се у српском користи зарад остваривања истог ефекта јесте онај у коме у подређеној реченици фигурира негирани глагол свршеног вида. Међутим, ефекат постериорности у српском је само имплицитан, пошто је, по нашем мишљењу, у оваквим моделима реч о симултаности.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић 2018:** И. Антонић, Реченице с временском клаузом, у: П. Пипер *et al*, *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*, Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ, 289–363.
- Боријо 1988:** А. Borillo, Quelques remarques sur *quand* connecteur temporel, *Langue française*, 77, 71–91.
- Гревис/Гос 2008:** М. Grevisse, А. Goosse, *Le bon usage*, De Boeck.
- Делатур *et al* 2004:** Y. Delatour *et al.*, *Nouvelle grammaire du français*, Hachette.
- Младеновић/Самарџија 2019:** В. Младеновић, Т. Самарџија, *Le bon mot*, Београд: Filološki fakultet.
- Поповић 2018:** Љ. Поповић, Синтакса таксиса. у: П. Пипер *et al*, *Синтакса сложене реченице у савременом српском језику*, Нови Сад: Матица српска, Београд: Институт за српски језик САНУ, 491–595.
- Петровић 1991:** N. Petrović, *Osnovni francuski vremenski veznici*, Београд: Научна књига.

- Ригел 2004:** M. Riegel, J-C. Pellat, R. Riou, *Grammaire méthodique du français*, PUF.
- Спајић/Пивчевић 2020:** M. Spajić, M. Pivčević, Conjonctions de subordination de temps *tant que/aussi longtemps que, jusqu'à ce que, dok* : analyse contrastive français-croate, SRAZ, LXV, 125–132.
- Станојевић 2011:** V. Stanojević, La conjonction *quand* et les relations temporelles en français, *Наслеђе*, 19: 265–279
- Станојевић/Ашић 2006:** V. Stanojević, T. Ašić, *Semantika i pragmatika glagolskih vremena u francuskom jeziku*, Kragujevac: FILUM.

Ljubica Đurić

CONJUNCTION *DOK* AND ITS SERBIAN EQUIVALENTS: A CORPUS-BASED APPROACH

Summary

The article tackles the question of Serbian temporal clauses introduced by the conjunction *dok* and the way they correlate to their French equivalents, clauses introduced by conjunctions such as *pendant que, quand, jusqu'à ce que, tant que* and their synonyms. The analysis focuses on the temporal and aspectual properties of the predicates of both temporal and main clauses, and the way these properties relate to the conjunctions used. The relations of simultaneity and posteriority between the eventualities expressed by the main and temporal clause are also explored. The research is based on the parallel Serbian-French corpus *ParCoLab*.

Key words: conjunction *dok*, temporal clause, French, Serbian.